

ORIENTĂRI STRATEGICE PRIVIND RENOVAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Victoria COJOCARU

Academia de Științe din Republica Moldova

By the present research we are trying to present a pertinent analysis of actual situation of higher education in Republic of Moldova in European context.

In the consequence of these findings we are suggesting one set of changes target at assurance of better development in the near future.

Quality competitiveness and skill must be appreciated as foundations for the increasing role of each university and of higher education as a system in view of professional integration assurance of future graduates.

Crearea până în 2010 a unui „spațiu european al învățământului superior” ca un mod de a promova mobilitatea studenților și a personalului didactic și posibilitatea acestora de a se angaja oriunde în Europa aduce în discuție necesitatea facilitării transparenței calificărilor și a competențelor. Una dintre posibilitățile de a realiza acest lucru a fost considerată integrarea sistemelor educaționale naționale într-un sistem european, caracterizat prin compatibilitate în termeni de structuri și programe de studiu, care să permită aceeași localizare a calificărilor academice, indiferent de sistemul de învățământ în care au fost obținute.

Descrierea calificărilor obținute la sfârșitul ciclurilor universitare este parte a constituirii EHEA (Spațiul European al Învățământului Superior) și situează învățământul superior printre zonele de atenție prioritară la nivelul Uniunii Europene. Comunicatul conferinței miniștrilor europeni pentru învățământul superior de la Bergen (mai 2005) include obiectivele strategice în învățământul superior până în anul 2007 și orizontul până în 2010. Acestea se referă la implementarea standardelor și a ghidurilor pentru asigurarea calității, implementarea cadrelor naționale ale calificărilor, acordarea și recunoașterea titlurilor echivalente, inclusiv cele doctorale, crearea oportunităților pentru flexibilitatea traseului de învățare în învățământul superior.

Analizând diferite experiențe europene în procesul de asigurare a calității, Consorțiul European pentru Acreditare (European Consortium for Accreditation, ECA) a elaborat documentul „Codul bunelor practici”. În general se consideră că în procesul de stabilire a unor seturi de standarde trebuie luată în vedere legislația fiecărei țări, politica instituțională, autonomia universitară. De asemenea, la stabilirea unor seturi de standarde trebuie avută în vedere o matrice cu trei intrări:

- o dimensiune care presupune perspectiva celui care propune: interese, instrumente utilizate, proces; rezultate estimate;
- o dimensiune a clientului: motivație; parametri pentru a fi evaluați, maniera de evaluare dorită, rezultate scontate;
- dimensiunile evaluării: internă, externă, în parteneriat.

Raportarea la standarde presupune o recunoaștere a activității agențiilor care le utilizează, cât și acreditarea rezultatelor activității derulate în baza lor.

Cultura calității construiește contextul social în cadrul căruia sunt stabilite seturile de standarde. Asociația europeană pentru asigurarea calității în învățământul superior (European Association for Quality Assurance in Higher Education) a elaborat în 2005 un nou document referitor la standarde [1].

Acesta precizează obiective și principii operaționale privind asigurarea calității în învățământul superior, în interiorul instituției, cât și în exteriorul său și pune problema agențiilor naționale de asigurare a calității și relaționarea lor în cadrul unei rețele europene.

Agențiile naționale au apărut începând cu anul 1990. În anii 1994/1995 s-a derulat un proiect-pilot la nivel European – European Pilot Project – inițiat de Comisia Europeană în vederea recunoașterii unei metodologii comune pentru asigurarea calității.

Acesta a elaborat un spectru mai larg de aspecte privind instituțiile care ar trebui să asigure analiza calității în învățământul superior, precum agențiile naționale. În 2000 a urmat înființarea Rețelei Internaționale pentru Asigurarea calității în Învățământul Superior (European Network for Quality Assurance in Higher

Education, ENQA), care a creat un cadru coerent, eficientizând astfel colaborarea dintre aceste agenții. Rapoartele internaționale au concluzionat faptul că există un set de condiții în care o agenție națională funcționează eficient:

- respectarea autonomiei instituționale;
- respectarea intereselor studenților și ale altor actori implicați în acest proces (de exemplu, reprezentanți ai pieței muncii, care ar trebui să constituie factorii-cheie de care să se țină cont în asigurarea calității [2].

Funcțiile agențiilor europene pentru asigurarea calității constau în asigurarea și îmbunătățirea calității, în sens tradițional; angajare instituțională, transparentă, comparabilitate prin participare în proiecte internaționale, diseminarea de cunoștințe și informații în domeniu, acreditare, audit.

Misiunea Agenției de Asigurare a Calității în Învățământul Superior constă în a asigura realizarea interesului public pentru standarde calitativ înalte în derularea programelor de studii și în obținerea calificărilor în învățământul superior, în a susține îmbunătățirea continuă a gestionării calității.

Raportul Asociației Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (ENQA) din mai 2005, prezentat în cadrul Conferinței internaționale de la Bergen, a stabilit un program de lucru până în 2007 care vizează:

- existența unor viitoare standarde pentru asigurarea calității internă și externă – pentru agențiile naționale și pentru agențiile independente implicate;
- evaluarea periodică – o dată la 5 ani – a agențiilor de asigurare a calității din Europa;
- înființarea unui registru european al agențiilor de asigurare a calității;
- înființarea unui comitet european al registrului care va acționa ca evaluator al agențiilor în vederea acordării titlului de înregistrare în acest registru;
- lansarea unui forum consultativ european pentru asigurarea calității în învățământul superior.

Asigurarea calității are un impact puternic ridicând probleme în cadrul unor sectoare din învățământul superior, vizând dimensiunile: legislative – cadrul legislativ național, programul de guvernare, responsabilitățile și obligațiile la nivel de universitate; proces didactic – admitere, înscriere și rezultate ale învățării – certificarea, diplomele și Suplimentul la Diplomă, calificări, recunoașterea diplomelor, capacitatea de transfer.

De asemenea, asigurarea calității prevede noi modificări în organizarea curriculumului precum structura conținuturilor de predat din perspectiva educației bazate pe competențe, cuantificarea și valorificarea rezultatelor.

Compatibilizarea sistemelor de învățământ superior se realizează treptat. Primii pași s-au făcut prin implicarea instituțiilor în programe de cooperare. Întâlnirea de la Berlin (2003) [3] aduce în prim-plan compatibilizarea sistemelor de învățământ europene, prin propunerea de a elabora un cadru de calificări comparabile și compatibile pentru sistemele de învățământ superior „descrise în termeni de abilități de lucru, pe niveluri conform rezultatelor procesului de învățare, competențelor și ale profilului”.

Un asemenea cadru are consecințe curriculare importante:

- Este necesară redefinirea tipurilor de programe de studiu și o clasificare (propusă în ghidurile ECTS) a instituțiilor de învățământ superior.

- Dezvoltarea curriculumului se raportează la descriptorii de nivel incluși în cadrul național al calificărilor care sunt formulați în termeni de achiziții ale învățării (learning outcomes). Curriculumul are în acest mod o referință socială, iar universitățile se racordează la piața muncii prin asigurarea unor achiziții relevante din perspectiva socioprofesională.

- Redefinirea programelor și a modulelor urmează să se facă pornind de la competențele pe care acestea le dezvoltă studenților. Această schimbare poate fi privită drept o consecință a recunoașterii titlurilor și a perioadelor de studii, dar și a centrării pe studenți. S-a constatat că absolvenții unor niveluri cu titluri similare din facultăți diferite au pregătiri diferite. De aceea definirea programelor de studii, a cursurilor și a modulelor, pornind de la competențe generale și specifice, ar trebui să elimine aceste divergențe. În acest sens, Proiectul Tuning [4] este considerat o sursă de inspirație pentru cadrele didactice din învățământul superior.

În definirea competențelor de bază necesare într-o societate centrată pe cunoaștere, experții în educație din Comisia Europeană menționează:

- utilizarea informaticii (tehnologiei informației și a comunicării);
- cunoașterea limbilor străine;
- cultura tehnologică;
- cultura antreprenorială;
- competențe sociale interacționale.

Direcțiile de acțiune propuse spre implementare: adoptarea unui sistem comun de recunoaștere a perioadelor de studii; adoptarea structurii învățământului superior cu două cicluri, stabilirea unui sistem de credite transferabile. Acest proiect a identificat puncte de referință comune pentru a putea elabora seturi de profiluri profesionale și de rezultate ale învățării în termeni de competențe generale și specifice și seturi de cunoștințe și deprinderi, pentru fiecare disciplină de studii, pentru diferite specializări în primele două cicluri ale învățământului universitar.

În organizarea sistemului de învățământ superior cadrul calificărilor universitare asigurarea calității și acreditarea dețin o poziție strategică.

De modul în care acestea sunt definite în termeni conceptuali și procedurali și de modul combinării lor depind performanțele interne și cele externe ale învățământului superior.

Practica acreditării a fost instituită în Republica Moldova într-o perioadă de expansiune a instituțiilor particulare de învățământ, când încă lipsea o bază legislativă adecvată. Cei ce înființau universități particulare copiau planuri, metodologii didactice, modalități de organizare după cele de stat pe care le transpuneau în instituțiile lor. Uneori copierea ajungea până la încălcarea dreptului de autor, pentru că o facultate are drepturi de autor asupra planurilor de învățământ. Astfel, inițiatorii argumentau că totul este în regulă, că facultățile supuse evaluării îndeplinesc condițiile din moment ce documentele erau identice cu cele de stat.

Credem că universitățile particulare trebuiau să prezinte o alternativă. Ne referim la originalitatea programelor educaționale, a modalităților de predare, a tehnologiilor didactice etc. Din păcate, nu a fost așa și dacă privim acum lucrurile vom constata că diferiți actori au obținut rezultate cu totul diferite; de la universități care-și completează locurile până la cele care nu au fost și nici nu vor fi vreodată acreditate.

Universitățile nu au dezvoltat mecanisme riguroase de asigurare a calității și de certificare a calității programelor de studii. Evaluarea academică a unui program de studiu se axează pe următoarele aspecte:

- experiența de învățare oferită studenților prin parcurgerea unui program de învățământ superior care asigură accesul la o calificare academică;
- o apreciere cu privire la felul în care conținutul programului de studii permite studentului care își îndeplinește toate obligațiile profesionale să obțină cunoștințele, competențele și aptitudinile pentru calificarea academică propusă de universitate.

Acreditarea ca parte a sistemului de asigurare a calității s-a concentrat prea mult asupra standardelor și indicatorilor de intrare și a acordat prea puțină atenție calității procesului și ieșirilor din sistem.

Transformările care au avut loc au vizat mai multe elemente cantitative decât calitative, astăzi operând un număr mare de specializări, multe dintre ele lipsite de perspectivă într-o societate ce se îndreaptă spre una bazată pe cunoaștere.

Pe plan european, constituirea Spațiului European al Învățământului Superior (SEÎS) din care face parte sistemul nostru după semnarea Declarației de la Bologna este o prioritate principală. În acest sens, trebuie dezvoltat și îmbunătățit sistemul nostru de asigurare a calității universitare în strânsă relație cu inițiativele europene. Atât acreditarea, cât și asigurarea calității trebuie dezvoltate la nivel național în forma unui sistem reglator al învățământului superior.

Până în prezent nu se dispune de o instanță autonomă care să fie responsabilă în mod specific de asigurarea calității academice în instituțiile deja acreditate. Nu există o bază legislativă care ar contribui la realizarea unei reale calități a educației în universități.

Clasificarea universităților și alocarea fondurilor în funcție de performanță și de numărul studenților trebuie realizată până nu este prea târziu. Universitățile trebuie să participe la o reală competiție pentru resurse financiare, studenți, prestigiu, așa cum se întâmplă în lumea civilizată.

Trecerea la evaluarea pe criterii de calitate a tuturor universităților și alocarea fondurilor în funcție de performanțe reprezintă o necesitate pentru a aspira la integrarea învățământului superior în aria europeană a educației și cercetării științifice.

Compatibilizarea specializărilor, a sistemului de pregătire și a programului de învățământ necesită o analiză și o evaluare de fond a infrastructurii, a resurselor umane înalt calificate și a strategiei naționale de pregătire a personalului calificat pe termen mediu și lung.

Evaluările mai recente au demonstrat că în ultimă instanță calitatea academică se relevă nemijlocit prin calitatea calificărilor universitare, respectiv prin ciclurile de învățământ care finalizează cu diplome ce atestă un anumit nivel și o anumită calificare universitară. Acestea, la rândul lor, se măsoară prin numărul creditelor

de studiu și prin durata timpului de obținere a creditelor, respectiv prin costurile financiare ale serviciilor de învățământ oferite. Instituțiile de învățământ superior se bucură de autonomie curriculară, acest fapt duce, în multe cazuri, la o diversitate de specializări cu o terminologie ambiguă, cu durate diferite și de aceea se stabilesc destul de greu echivalențe. Mai mult decât atât, unele specializări cu același nume au programe de pregătire foarte diferite.

În contextul reflecțiilor prezentate, vă propunem următoarele sugestii:

- Considerarea managementului calității ca prioritate fundamentală a învățământului nostru superior;
- Definirea unui cadru coerent și consistent al calificărilor universitare, compatibil cu cel european;
- Reorganizarea specializărilor academice pe trunchiuri mai largi în învățământul universitar, pentru a asigura o mai bună compatibilitate între achiziția de cunoștințe academice și profesionale în timpul studiilor și cerințele extrem de dinamice ale unei piețe a muncii înalt calificate;
- Trecerea învățământului universitar structurat pe specializări excesive spre un învățământ cu caracter formativ mai larg și transferarea disciplinelor de specializare spre studiile de masterat precum și spre programele de formare continuă;
- Reducerea spectrului de discipline pentru o specializare în sensul eliminării cursurilor care au o contribuție redusă în formarea viitorului specialist sau au conținut informativ;
- Valorificarea experienței din domeniul acreditării și stabilirea noilor relații între acreditare și managementul instituțional;
- Stabilirea compatibilităților necesare dintre cadrul calificărilor universitare, sistemul creditelor de studii, asigurarea calității și acreditare.

În organizarea sistemului de învățământ superior, cadrul calificării universitare, asigurarea calității și acreditarea dețin o poziție strategică. De modul în care acestea sunt definite în termeni concepționali și procedurali și de modul combinării lor depind performanțele interne și cele externe ale învățământului superior.

Referințe:

1. Standards and Guidelines for Higher Education Area, Helsinki, 2005.
2. Singer Mihaela, Sarivan Lidia. Repere pentru o reformă de profunzime în învățământul superior. - București: Editura Sigma, 2006, p.38.
3. Comunicatul Conferinței de la Berlin (19 septembrie, 2003).
4. Tuning Educational Structures in Europe, coordonat de două universități: Universitatea din Duesto Bilbao, Spania și Universitatea din Grotengen Olanda.

Bibliografie:

1. Guțu Vl., Muraru E., Dandara O. Cadrul de referință al evaluării programelor de formare în învățământul superior // Revista Studia Universitatis, USM, Chișinău. - 2007. - Nr.5. - P.21.
2. Rusnac Gh., Guțu Vl. Integrarea științei și învățământului superior în contextul Procesului de la Bologna // Revista Studia Universitatis, USM, Chișinău. - 2007. - Nr.5. - P.18.

Prezentat la 14.05.2008